

KONFERENCE A AKTIVITY GEOGRAFŮ

Spoločný kongres Slovenskej geografickej spoločnosti a zjazd Českej geografickej spoločnosti, Bratislava 2018

Vážení priatelia geografie,

po pozitívnych ohlasoch na stretnutie českých a slovenských geografov, ktoré sa v roku 2014 konalo v Prahe, sme sa rozhodli zorganizovať spoločné podujatie aj v roku 2018. Organizačný výbor konferencie Vás pozýva na spoločný XXIV. sjezd České geografické společnosti a 17. kongres Slovenskej geografickej spoločnosti, ktorý sa uskutoční 4.–8. septembra 2018 v Bratislave.

Je geografia na (v)zostupe? Častá otázka v diskusióch tak o pedagogických, ako aj o výskumných problémoch geografov. Aj preto predstavuje táto otázka hlavnú tému plánovanej konferencie. Veríme, že konferencia prinesie mnohé odpovede na túto otázku a bude iniciovať kladenie ďalších otázok, ktoré budú impulzom pre rozvoj geografie a geografického myslenia.

Pri spoločnom stretnutí geografov bude okrem vedeckých diskusií priestor venovaný aj organizačným záležitostiam oboch spoločností (voľby nových členov Hlavného výboru Českej geografickej spoločnosti a členov Výkonného výboru Slovenskej geografickej spoločnosti a ďalšie aktivity oboch spoločností).

Pozvánka je okrem členov oboch spoločností určená aj nečlenom spoločností, priateľom geografie. Všetci ste srdečne pozvaní.

Ďalšie informácie budú priebežne zverejnené na stránkach oboch spoločností, na Slovensku na www.regionálnageografia.sk, v Česku na www.geography.cz. Aktuálne je na uvedených adresách k dispozícii 1. cirkulár.

*Za organizačný výbor konferencie
Ladislav Tolmáči, Vladimír Ira a František Křižan*

Středoevropská geografická konference oslavila malé výročí

Spolupráce českých a slovenských geografických pracovišť zaznamenala po rozdělení federace v roce 1993 nový rozměr. V rámci zachování přátelských vztahů v geografické komunitě katedra geografie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity (dále jen PdF MU) navázala úzkou spoluprací s katedrou geografie a regionálního rozvoje Fakulty přírodních věd Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Spolupráce se mj. týkala pravidelného setkávání českých a slovenských geografů na společné konferenci pořádané střídavě v Brně a Nitře. První ročník konference se konal v září 1993. Od té chvíle uběhlo dlouhých 25 let, aby se opět v říjnu 2017 sešli geografové v Brně. Lze konstatovat, že jde o nejdéle trvající konferenci založenou na společném česko-slovenském přátelství nejen geografů. Letošní jubilejní ročník se konal 12. a 13. října 2017 v nově zrekonstruovaných prostorách Galerie RUV a dalších místnostech PdF MU. Ústředním tématem konference byla *Užitečná geografie: přenos z výzkumu do praxe*. Celá dvoudenní konference dostala zcela nový rozměr. Oproti tradičnímu konceptu konferencí rozdělených do plenárních zasedání a následných sekcí se organizátoři rozhodli vyzkoušet nový model organizace. Do plenárního zasedání byli pozváni čtyři řečníci z oblasti kartografie, aplikované geografie a geografického vzdělávání. Historickou retrospektivu konferencí, včetně řešených témat přednesl E. Hofmann z katedry geografie PdF MU. Na něj navázal svým „provokativním“ pohledem na současnou kartografii J. D. Bláha z katedry geografie PřF UJEP. Dalším plenárním řečníkem byl J. Kolečka z katedry geografie PdF MU, který mluvil o užitečnosti geografie. Poslední příspěvek na téma Digitální populace – problém nebo výzva? v plenárním zasedání přednesla M. Nogová ze Štátného pedagogického ústavu sídlícího v Bratislavě.

Odpolední klasické jednání v sekcích, mnohdy rozdělených po oborech zájmu geografů (fyzická, humánní, didaktická, kartografická atd.), bylo „nově“ nahrazeno jednáním v panelu. Zvoleny byly tři panely: *fyzickogeografický*, *socioekonomický* a *regionálně-geografický* v délce 2 hodiny 10 minut. Všechny tři panely probíhaly paralelně, přičemž měly stejný scénář. V roli moderátora panelu figurovali kolegové z katedry geografie PdF MU. Dopředu byli osloveni do každého panelu dva odborníci, aby vystoupili s 10minutovým příspěvkem, který by následně otevřel diskusi.

Panelové diskuze na téma „Socioekonomická geografie a její aplikace (v odborné praxi, vzdělávání, plánování)“ se zúčastnilo 25 osob z pracovišť Česka i Slovenska. Pod vedením H. Svobodové, která panel uvedla ohlédnutím za tématy a účastníky předchozích brněnských konferencí, se řešila zejména potřeba „tradičních“ geografických témat v konfrontaci s tématy, která se v české geografii objevují poměrně nově a zatím okrajově. Hlavními panelisty byli M. Marada z katedry sociální geografie a regionálního rozvoje PřF UK a R. Osman z Geografického ústavu PřF MU a zároveň z Ústavu geoniky AV ČR. R. Osman objasnil vymezení, a zejména

komplementární pojetí strukturalistických a poststrukturalistických přístupů, M. Marada pak navázal přístupem k těmto tématům ve školní geografii. Diskuze pak navazovala na příspěvky obou panelistů, kdy se upřesňovalo využití obou přístupů v odborné i školské praxi, ale také zazněly bariéry pro pochopení poststrukturalistických přístupů některými geografiy, výhody a nevýhody prolínání geografie s dalšími disciplínami a další zajímavé náměty.

V panelu regionální geografie nejprve vystoupili L. Lněnička s krátkým ohlednutím za témata a účastníky předchozích brněnských konferencí, dále V. Baar z katedry sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF OU s příspěvkem o kritické geopolitice a P. Daněk z Geografického ústavu PŘF MU mluvil o současných poststrukturalistických přístupech v regionální geografii. Dále účastníci (15 osob) panelu diskutovali o obsahové stránce školních zeměpisných atlasů, systému vzdělávání apod. Celá diskuze se nesla v téměř přátelském duchu a otevřela tak možnosti pro další zamyšlení nad novými tématy v regionální geografii. Na závěr svého vystoupení P. Daněk formuloval zajímavé otázky do oblasti výuky regionální geografie. Poskytují současné učebnice a vzdělávací programy dostatečné vodítko pro kritickou diskuzi imaginativních geografí vzdálených regionů? Jsou učitelé dostatečně připraveni na takovou diskuzi? Dokáže stávající univerzitní vzdělání připravit učitele na takovou diskuzi, interaktivní formu výuky? Jaké informace, dovednosti a kompetence by ve výuce učitelů měly být posíleny? Je vůbec žádoucí stávající stav měnit?

Plenární zasedání v Galerii RUV PdF MU. Foto: L. Lněnička.

Třetí panel pod vedením J. Kolečky byl zaměřen na fyzickou geografii a její aplikaci v praxi. Se svými příspěvky mimo již zmíněného J. Kolečky vystoupili K. Kirchner z Ústavu geoniky AV ČR a F. Petrovič z katedry ekologie a environmentalistiky FPV UKF v Nitre. Do následné diskuze k předneseným tématům se zapojilo 18 účastníků panelu.

Další aktivity v prvním konferenčním dni byly zaměřeny na jednání v užších kolektivech (např. prezentace vystavených posterů, jednání Výboru České geografické společnosti, Jihomoravské pobočky nebo projektová schůzka k projektu INTERREG SK-CZ). Náročný celodenní program zakončila diskuze nad různými tématy odehrávající se v Galerii RUV. Páteční program byl vyhrazen dvěma aktivitám. V prvé řadě soutěži o nejlepší studentskou vědeckou práci 2017 pod organizátorským dohledem P. Knechta (*o soutěži SVP 2017 blíže informuje příspěvek V. Jančáka na s. 73–74, pozn. red.*). Druhou aktivitou byla exkurze po historickém centru města Brna spojená s návštěvou kostnice u sv. Jakuba.

Závěrem mi dovoluji několik čísel: během prvního konferenčního dne se vystřídalo na konferenci celkem 66 účastníků, o pohodu a plynulý průběh se staral tým 12 organizátorů (včetně čtyř studentů), v páteční soutěži o nejlepší práci prezentovalo své výsledky 24 studentů z českých a slovenských geografických pracovišť, práce hodnotila pětičlenná komise, doprovodné exkurze se zúčastnilo devět osob. Oba konferenční dny potvrdily zájem o geografii z řad českých a slovenských kolegů. Ale nejen jich, účastníky byli také geografové z Polska, Ruska a Argentiny. Přeji dalšímu pokračování konference hodně úspěchů, aby neustále dvojčíferné číslo ročníků narůstalo! Za rok se těším na shledanou v Nitře.

Libor Lněnička

Mezinárodní konference na téma Válečných a poválečných krajín

Ve dnech 14. a 15. února 2018 se v Praze v prostorách Přírodovědecké fakulty UK na Albertově konala v pořadí druhá Středoevropská konference historických geografů. Jejím organizátorem bylo Výzkumné centrum historické geografie ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou UK a Historickým ústavem AV ČR, v. v. i. Byť v podtitulu konference bylo slovo středoevropská, její téma válečné a poválečné krajiny (Military and Postmilitary Landscapes) přilákalo na osmdesát účastníků nejen z celé Evropy, ale i ze zámoří.

Výzkumné centrum historické geografie opět prokázalo, že má prst na tepu výzkumu, a uvedlo do českého prostředí téma zde ještě poněkud neobvyklé a nové, ale ve světě se živě rozvíjející, viz např. konference podobného názvu Military Landscapes, která se bude konat 4. a 5. května 2018 v Dumbarton Oaks Research Library ve Washingtonu (USA).

Pavel Chromý zahajuje jednání konference. Foto: D. Fialová.

Byť všechny příspěvky spojovalo téma válečné či poválečné krajiny, byly tematicky velmi rozdílné a ukázaly šíři a potenciál rozvíjejícího se výzkumu. V úvodní přednášce nastínil P. Chromý z pořádajícího Výzkumného centra historické geografie problematiku nejednoznačného dědictví postmilitárních krajín a způsoby nakládání s tímto konfliktním dědictvím. Tím přdestřel široký záběr dalších příspěvků. Následovala první, společná sekce zaměřená na teoretické přístupy, které byly prezentovány na příkladech tvorby a opouštění militárních krajín v Dánsku (T. T. Nielsen a S. R. Svenningsen), tvorby fiktivní militární krajiny Středního východu v USA (A. Martin) a zanikání a přetváření postmilitárních krajín v Německu a Estonsku (H. Palang).

Další jednání se rozdělilo do dvou sekcí, takže již nebylo v silách jednotlivce obsáhnout všechny přednášky. Hlavními tématy, která se prolínala všemi sekcemi, byl význam (post)militárních krajín jakožto kulturního a přírodních dědictví, samotný princip tvorby a identifikace tohoto dědictví, ale také jeho vizualizace, prezentace a ochrana, stejně jako proměny jednotlivých (post)militárních krajín. Ukázalo se také, že samotné vymezení militárních či postmilitárních krajín je velmi široce chápáné, takže příspěvky se věnovaly prostorům dříve či současně využívaným armádami v nejširším smyslu, bojištím, válečným pomníkům, pozůstatkům bojů, stejně jako otázce vizualizace militární tematiky. To vše přispělo k pestrému a zajímavému programu konference.

Z mnoha příspěvků bych kromě výše uvedených chtěla zmínit některé, z mého pohledu velmi podnětné. A. Dix z univerzity v Bamberku představil rozporuplné vnímání militárního dědictví 19. a 20. století a jeho promítnutí do krajiny v Německu, tak i proměny, jimiž militární dědictví v Německu v současnosti prochází. Rovněž nejednoznačnému přístupu a limitům ochrany bojišť z různých historických dob v Polsku se věnovala D. Chylińska. Několik příspěvků bylo věnováno bývalým vojenským prostorům. S. Mittas (Rakousko) se zaměřila na proměnu krajiny a sociálního prostředí v důsledku vzniku a následného zániku vojenského prostoru Döllersheim/Allentsteig, sociální aspekty na příkladu Ralska sledovala i K. Jandurová (Česko). Z. Lipský (Česko) a S. R. Svenningsen a kol. (Dánsko) představili environmentální souvislosti zaniklých i stále fungujících vojenských prostorů. P. Štych se se svými kolegy věnoval změnám krajinného pokryvu ve vojenských prostorech.

Další poměrně velká skupina příspěvků byla zaměřena na různé památky a pozůstatky bojů, často dochované již jen v archeologických stopách, a problematiku jejich identifikace a zachování. Představeny byly zejména moderní přístupy nedestruktivní archeologie, a to možnosti šikmých leteckých snímků (P. Drnovský a P. Hejhal, Česko a A. Bohár a A. Hangya, Maďarsko) a leteckého laserového skenování (H. van den Berghe a kol., Belgie). Menší, ale podnětná skupina příspěvků se věnovala zobrazení válečných událostí v ikonografickém a mapovém materiálu a možnosti práce s těmito prameny. T. Janata a V. Matoušek představili možnosti práce s rytinami, jež zobrazují události a bitvy třicetileté války, včetně přesného zpracování těchto ikonografických materiálů a jejich ukotvení v terénu pomocí nástrojů geografických informačních systémů. Dobovou metodu zákresu vojensky významných informací na mapách třetího vojenského mapování představil J. Paták a ukázal tak další možnosti práce s těmito jinak hojně využívanými mapovými prameny.

Středoevropská konference historických geografů, její aktuální téma válečných a poválečných krajin a již osvědčený, výborně fungující organizační tým přivedly do Prahy řadu badatelů z Evropy, ale i z Izraele, Kanady či Spojených států. A to i přes to, že se za několik měsíců bude konat v nedaleké Varšavě 17. mezinárodní konference historických geografů. Nejpočetnější zahraniční účast byla z Německa, především díky skupině studentů prof. A. Dixe z univerzity v Bamberku. Je tedy zřejmé, že cíle organizátorů se podařilo naplnit a tradice středoevropských konferencí byla úspěšně založena nejen ve středoevropském měřítku.

Markéta Šantrůčková

14. Historickogeografická konference

24. ledna 2018 se v Praze na půdě Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy uskutečnila již po čtrnácté tradiční konference pořádaná Výzkumným centrem historické geografie. Její téma *Hranice jako symbol ambicí i společných zájmů* přiláhalo mnoho geografů, historiků a dalších odborníků z tuzemských univerzit i ne-univerzitních pracovišť. Program byl letos opravdu nabitý, a byl proto rozdělený do dvou přednáškových sálů, přičemž zahrnoval 18 příspěvků v šesti tematických sekcích, doplněných výstavou posterů ve zvláštní sekci.

Dopolední část se nesla v duchu stoletého výročí vzniku Československa a vymezování hranic nově vznikajícího státu v letech 1918–1919. Po úvodním slově E. Semotanové a P. Chromého z Výzkumného centra historické geografie následoval příspěvek T. Siwka k problematice vnitřních hranic v projektu Spojených států Velkého Rakouska. Odborná stanoviska českých geografů k vymezení československých hranic představil J. Martínek, T. Burda pojednal o správních hranicích Československa a T. Grim reflektoval průmět hraničních změn do soudobých map. Po přestávce a občerstvení se pokračovalo dvěma paralelně probíhajícími sekcemi. První z nich byla věnována hranicím ve středověku. M. Marková nastínila specifika středověkého hraničení, J. Žemlička projekt územních změn mezi Václavem II. a Fridrichem Klimentem Míšeňským a F. Musil vývoj středověké hranice Uher a současného Slovenska.

Ve druhé sekci se hovořilo o nejistých hranicích. Příspěvek P. Chrastiny se týkal etnických hranic v souvislosti se salašnictvím na jihovýchodě Maďarska, M. Ďurčo představil meziválečný projekt spojení Moravy se Slovenskem prostřednictvím silniční infrastruktury a M. Navrátil diskutoval potřebnost vymezování venkova.

Po obědě zasvětil J. Dvořák přítomné posluchače do problematiky politických hranic na příkladu proměny významu hranice jižních Čech a Horního Rakouska v průběhu 20. století. O změně polohy česko-moravské hranice po roce 1948 pohovořil P. Marek. Sekci o politických hranicích pak zakončil D. Jakubek zabývající se problematikou moldavsko-ukrajinské hranice. Další pohled na hranice, tentokrát v souvislosti s životním prostředím, přinesly příspěvky N. Milotové, K. Pauknerové spolu s J. Woitschem a Z. Janouška. Zatímco první dva byly směřované k problematice lýkožrouta a populace tetřeva, třetí se týkal socioekonomické exponovanosti území Česka, jeho proměnám a jejich vlivu na využití krajiny v časovém horizontu let 1845–2010. Poslední část konferenčního odpoledne byla věnována přeshraniční spolupráci. Širší diskuzi na téma regionalizace vyvolal příspěvek T. Havlíčka, M. Jeřábka a J. Dokoupila *Euroregiony jako platforma přeshraničních ambicí a zájmů*. Program pak uzavřel posledním příspěvkem M. Šindelář, který sledoval percepci přeshraniční spolupráce v Euroregionu Pomoraví, resp. Weinviertel/Zahorie, místními obyvateli.

V závěru zaznělo poděkování všem zúčastněným a pozvánka na 15. ročník historickogeografické konference v roce 2019. O tom, že se akce vydařila, svědčilo množství spokojených návštěvníků, kteří se mohli setkat se svými kolegy a načerpat nové poznatky či inspiraci do své další práce.

Jakub Mahr

Seminář Venkov 2018 byl velmi úspěšný

Ve čtvrtek 1. února se v Praze konal již 11. ročník pravidelného semináře Venkov, letos s vročením 2018. Hlavní téma celého semináře bylo dáno velkým projektem TA ČR Beta, který řešitelé z výzkumného centra Rural získali v prosinci 2017 a nyní zahajují řešení projektu Vymezení nemetropolitních oblastí v Česku. Na seminář přijalo pozvání více než 80 aktivních posluchačů a řečníků.

V úvodním vystoupení R. Perlín představil zaměření projektu, hlavní cíle řešení a také vstupní metodické rozvahy, a poté se podrobněji věnoval jasnějšímu definování pojmu rozvoj a odlišení rozvoje a růstu. V rámci řešení projektu bude rozvoj chápán jako kvalitativní změna, která vede ke zvýšení kvality života ve sledovaném regionu nebo lokalitě. Pro hodnocení účinnosti rozvoje je nutné ale nejen uplatnit různé nástroje rozvoje, ale i velmi dobře poznat pozici obce, lokality, regionu a teprve podle této pozice definovat efektivní nástroje rozvoje.

Jako druhá vystoupila L. Sedmihradská z VŠE, která se zaměřila na hodnocení příjmů a výdajů obcí, přiblížila schéma rozpočtového určení daní a významnost jednotlivých položek pro obec, proces kontroly Ministerstva financí. Zvláštní pozornost byla také věnována různým příčinám zadluženosti obcí.

Následovalo vystoupení M. Komárka, který se zaměřil na roli měkkých faktorů jako lidský a sociální kapitál, endogenní potenciál, aktivita aktérů v rozvoji venkova. Představil výsledky výzkumu v Královéhradeckém a Moravskoslezském kraji. Přednáška M. Komárka vyvolala velkou pozornost a celou řadu převážně pozitivních reakcí, které se týkaly jak zvolené metody a tématu vystoupení, tak i dosažených výsledků.

Dopolední blok uzavírala A. Vazačová, která se zaměřila na identifikaci znaků úspěšných obcí a sledování faktorů, které mohou vést k rozvoji obce. Výsledkem této studie je vymezení několika typů lokálních aktérů, kteří se významně podílejí na rozvoji venkovských obcí v Česku.

Po obědě formou rautu byla během druhého odpoledního bloku otevřena panelová diskuze, které se zúčastnili významní aktéři rurálního výzkumu a odborníci s hlubokou praktickou zkušeností s problematikou rozvoje venkova. V panelu diskutovali J. Hrabák z ČZU, M. Marada člen výzkumného centra RURAL, Z. Opravil zastupující MMR, A. Vaishar z Mendelovy univerzity Brno, R. Večerka, který

Panelisté odpoledního programu (zleva: R. Večerka, A. Vaishar, J. Hrabák, M. Marada, V. Vrecionová, Z. Opravil, u řečnického pultu R. Perlín). Foto: D. Fialová.

vede Observatoř venkova a V. Vrecionová, předsedkyně SPOV a poslankyně PSP. Panelovou diskuzi moderoval R. Perlín, který vyzval členy panelu, aby se vyjádřili ke čtyřem hlavním tématům dnešní diskuze, a to: *Co pro vás znamená pojem rozvoj venkovských obcí, Jaké nástroje rozvoje jsou efektivní, Jak lze definovat kvalitu života a Jaké jsou možnosti mikroregionální spolupráce.*

V průběhu jednání se nejen diskutují, ale i další účastníci v plénu, zapojili do poměrně široké diskuze a postupně rozšířili diskuzi na další palčivá témata rozvoje venkova. Výsledkem diskuze je jednoznačné přiklonění všech vystupujících k velmi významné roli měkkých faktorů, mezi které patří například identita, lidské zdroje, lidský kapitál, sociální kapitál, které mohou velmi významně přispět ke zlepšení kvality života v obci nebo v celém mikroregionu. Celá řada diskutujících v této souvislosti zdůraznila význam bottom-up formovaných programů rozvoje a význam lokální participace a spolupráce. Jako pozitivní příklad je považována spolupráce v rámci místních akčních skupin, pokud mají možnost aktivně budovat svoji vlastní identitu a posilovat lokální spolupráci v komunitě.

Diskutující se ale také shodli, že je nutné kromě měkkých faktorů sledovat i základní předpoklady rozvoje venkova jako je dostatečná populační velikost obce nebo sídla, občanská vybavenost nebo například zaměstnanost na venkově. Pokud tyto faktory nejsou naplněny, lze jen obtížně formovat strategie rozvoje obce nebo regionu.

Seminář byl ukončen po 15. hodině a moderátor diskuze pozval všechny účastníky na další již 12. ročník semináře Venkov 2019, který se bude konat první čtvrtek v únoru, tedy 7. února 2019.

Prezentace vystupujících a fotogalerie jsou umístěny na www.geography.cz/2018/02/venkov-2018-v-prispevcich-a-fotografich/.

Radim Perlín, Alžběta Vazačová

VII. geografické diskuzní fórum přineslo debatu o současných perspektivách geografie průmyslu

„Nejsme pro svět zajímaví...“ „...Dlužíme to geografii, udělat geografii průmyslu opět zajímavou...“ Mimo jiné i tyto věty zazněly v diskuzi v rámci VII. geografického diskuzního fóra pořádaného ve dnech 10.–12. října 2017 ve Znojmě. Diskuzní fórum, jenž se uskutečnilo v duchu předchozích ročníků, navázalo hlavním názvem „Průmysl a trh práce v geografickém výzkumu: Zákonitosti, vývoj a prostorová distribuce“. Současný ročník odkazoval na již tradičně uspořádanou formu shledání, přednášek, diskuzí a dalších neformálních setkání, především interdisciplinární povahy.

Organizační výbor fóra ve složení M. Halás, P. Klapka (oba UPOL) a S. Kraft (JU) vnímal aktuální potřebu řešit některé odborné záležitosti, a z tohoto důvodu diskutovat tak tradiční, avšak stále nevyřešené otázky geografie průmyslu, včetně jejich teoreticko-metodologických, aplikačních i didaktických aspektů. Plenární přednášku s názvem „Historie československé geografie průmyslu“ V. Touška představil v zastoupení O. Šerý (MU). Po krátkém historickém exkurzu do dějin české a slovenské geografie průmyslu, následovala vášnivá debata nad vysoce specializovanými přístupy a koncepty především západní, ale i tuzemské geografie.

V pořadí druhou přednáškou resp. moderovanou neformální diskuzí s názvem „(Nevy)řešené otázky české a slovenské geografie průmyslu“, účastníky geografického diskuzního fóra provedli M. Kulla (UPJŠ v Košiciach) a J. Ženka (OU). V tomto panelu se diskutovala tradiční, nicméně stále pořád aktuální a dynamická témata, se kterými se potýká téměř každý průmyslový geograf bez ohledu na konkrétní zaměření. Výše naznačená témata představovala problémy, které jistě řeší mnoho odborníků, a to jak v základním, tak i aplikovaném výzkumu. Cílem této odborné debaty bylo pomyslné otevření několika tematických okruhů, jež měly být podrobeny kritické diskuzi v kontextu doby minulé, současné, ale i budoucí. Právě z těchto a dalších důvodů se účastníci VII. geografického diskuzního fóra věnovali např. následujícím otázkám *„Na jakých územních jednotkách je optimální studovat vývoj průmyslu? Co může česká a slovenská geografie průmyslu nabídnout světu? Jaké české/slovenské průmyslové regiony, firmy, mechanismy, trendy či procesy jsou natolik*

důležité a zajímavé, že jejich analýza může obohatit zahraniční teoretickou diskuzi v geografii průmyslu? Jak se vymanit ze svěřací kazajky českého/slovenského kontextu a zbavit se provinčnosti? Co má obsahovat trivium geografie průmyslu pro vysokoškolské studenty geografie? Jaké teorie/koncepty/autory/faktografii mají bezpodmínečně znát naši studenti? Máme klást důraz spíše na teoretickou výuku obecných trendů a mechanismů, nebo máme více vyučovat faktografii?“

Kromě přednášek a neformálních debat byl součástí diskuzního fóra i tradiční program – exkurze po městě, včetně návštěvy kulturních a historických památek, jakými jsou např. kostel sv. Mikuláše, Svatováclavská kaple nebo rotunda sv. Kateřiny. VII. geografické diskuzní fórum ve Znojmě se neslo ve velice smysluplné, motivující a příjemné atmosféře, jež svou podstatou přilákala několik mladších účastníků a kolegů z řad doktorandů, ale i současných studentů. Celkem tři desítky účastníků tak přispěly k další zdařené akci, na níž lze v posledních letech otevřeně debatovat nad aktuálními problémy české, ale i slovenské geografie jako celku.

Jan Prener

Zpráva z konference „Kulturní krajina – most mezi člověkem a přírodou, mezi přírodními a společenskými vědami: Teorie a realita“

Výroční konference České společnosti pro krajinnou ekologii (IALE-CZ) se konala 9. února 2018, tentokrát na půdě Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Ač se může spojení krajinné ekologie a ekonomické fakulty zdát na první pohled zvláštní, výborně ilustruje interdisciplinární povahu konference, společnosti IALE-CZ i samotného oboru. Otevřenost, snaha o porozumění i příjemná atmosféra provázely akci po celý den. Díky tomuto přístupu na konferenci zazněla témata přírodovědecká i společenskovední.

V úvodním příspěvku konference se M. Lapka zamýšlel nad konceptem kulturní krajiny od C. O. Sauera a poukazoval na jeho silná, ale i slabá místa. Více než 80 let od svého vzniku je jeho pojetí kulturní krajiny jako výsledku interakce mezi přírodou a člověkem stále inspirativní a odráželo se i v samotném názvu konference. T. Kučera představil výsledky výzkumu mezi žáky a studenty základních, středních a vysokých škol a ukázal, jak rozšířená je neznalost mnohých krajinných funkcí a pochopení krajiny samotné. Tyto problémy je možno začít řešit změnami výuky a větším důrazem na spojující koncept krajiny v různých předmětech. Následně M. Šantrůčková prezentovala výzkum biodiverzity v zámeckých parcích a zahradách. I tento příspěvek potvrdil nutnost komplexní péče o kulturní a přírodní dědictví, což ale v praxi není vůbec snadné. M. Forejt, nositel ceny Vladimíra Krajiny pro rok 2017 za vynikající publikaci v krajinné ekologii pro autory ve věku do 35 let, seznámil posluchače s problematikou pastvin s dřevinami

a také extenzivních sadů v Česku a Sasku. Obohatil tak konferenční diskuzi o kulturní krajině o fenomény, které zatím nebyly příliš zkoumány.

Ekologickým aspektům rudních odkališť se věnoval ve svém příspěvku O. Rauch. Tento specifický biotop představuje další nepříliš prozkoumaný fenomén, který je otiskem industriálního využívání krajiny. J. Fanta hovořil o nově vzniklé Platformě pro krajinu, jež byla zřízena při Komisi životního prostředí AV ČR a klade si za cíl přispívat ke zkvalitnění politik, které se krajiny týkají. Jak přednášející zdůraznil, ve veřejné správě komplexní pohled na krajinu chybí a je třeba, aby v tomto ohledu vědecká komunita nezůstala stranou. Literárněvědní přístup ke krajině představila V. Faktorová v příspěvku věnovaném Šumavě jako obrazu divočiny, zejména v díle K. Klostermanna. I tento přístup je v rámci široce pojaté ekologie krajiny velmi přínosný, neboť poukazuje na kořeny mnoha našich představ o přírodě a dokládá proměny jejího vnímání v čase. P. Maděra se ve svém vystoupení zabýval starobylými výmladkovými lesy v krajině, což je způsob lesního hospodaření, který je v české krajině patrný již od pravěku, ale který v současné krajině téměř vymizel. I on poukázal na provázanost přírodního a kulturního dědictví, konkrétně na příkladu managementu lesů. Aktuálnímu problému dotací na chov ovcí a podpory rozšiřování teritorií vlků se věnovala A. Dohnalová. Zdůraznila jistou protichůdnost různých dotací a obtížnost kvantifikace finančních náhrad. Velkou diskuzi vyvolal příspěvek J. Purkyrta o dynamice fragmentace krajiny a metodických přístupech k jejímu studiu.

Konference ukázala, že téma kulturní krajiny funguje jako společný jmenovatel velmi různorodých přístupů a vědních oborů, nejen samotné krajinné ekologie. Teoretické pojetí krajinné ekologie a kulturní krajiny respektuje potřebu plnohodnotného dialogu mezi člověkem a přírodou a mezi přírodními a společenskými vědami. Stejně tak funguje žitá přirozenost a každodenní zkušenost člověka. Dojde-li na legislativu a veřejnou správu, přestává být propojení těchto fenoménů samozřejmé a do popředí se mnohdy dostává byrokratické oddělení přírody a člověka, respektive přírodního a kulturního dědictví. Krajinná ekologie má jistě potenciál, aby toto do velké míry umělé dělení bylo postupně odbouráváno.

Ke každé konferenci patří kromě odborné roviny i rovina společenská, proto byla letošní výroční konference IALE-CZ dvoudenní. Neformální diskuze, vedené při přestávkách na kávu, večer pokračovaly v Klubu malých pivovarů a nejstejnější účastníci konference druhý den ráno vyrazili vlakem na běžkařský výlet do okolí Nového Údolí na Šumavě. Praktická rovina poznávání kulturní krajiny byla protiváhou a doplněním odborné roviny teoretické.

Jan Vávra, Miloslav Lapka a Markéta Šantrůčková

V Olomouci se uskutečnil dosud největší sjezd českých historiků

Na půdě Univerzity Palackého v Olomouci se ve dnech 13.–15. září 2017 konal 11. sjezd českých historiků – profesní setkání historiků a historiček ČR. Navazoval na dlouholetou tradici sjezdů historiků, poprvé se uskutečnil v roce 1937 a nyní bývá pořádán jednou za pět až šest let. Letošní program připravila olomoucká Filozofická fakulta ve spolupráci se Sdružením historiků ČR. Jednalo se o největší setkání historické obce Česka, na které dorazilo více než 800 účastníků. Během tří zářijových dní se v centru Hané sešli odborníci napříč všemi historiografickými disciplínami, kteří diskutovali o širokém spektru témat a výzkumných problémech, od středověku až po moderní dějiny 20. století. Charakteristickým rysem konference byla především interdisciplinarita a prohlubující se pluralita dnešní historiografie.

Všechny tři konferenční dny byly nabitě pestrým programem a účastníci měli mnohdy nelehký úkol – z několika paralelních sekcí vybrat pro sebe tu nejzajímavější. První den konference zahájilo úvodní plenární zasedání, na kterém přítomné přivítali zástupci pořádajících institucí (Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, statutární město Olomouc, Sdružení historiků ČR, Slovenská historická spoločnosť pri SAV a další). Následně zazněla první keynote přednáška v podání americké vědkyně L. Hunt – jedné z nejznámějších historiček světa. Emeritní profesorka University of California z amerického Los Angeles v úvodní přednášce hovořila o postavení historie v postmoderní době, aktuálních trendech historiografie a takzvané „globální“ historii. Poté se mohla již naplno rozběhnout první ze tří hlavních jednacích sekcí a kongresové volné panely, kterých bylo celkem přes 80.

Ve stejném duchu pokračovala konferenční jednání i ve čtvrtek a v pátek. Druhý den v podvečer účastníky čekala další keynote přednáška, tentokrát v podání Ch. Ingraa, emeritního profesora Purdue University v Indianě, který hovořil v kině Metropol o trendech ve zkoumání habsburské monarchie. Odpoledne posledního dne bylo věnováno plenárnímu zasedání spojenému s vyhlášováním cen (Cena děkana Filozofické fakulty Univerzity Palackého, Cena Josefa Pekaře) a závěrečným vystoupením, ve kterých zástupci pořádajících institucí zhodnotili uplynulé tři dny. Program sjezdu historiků byl také doplněn slavnostní kulturní akcí – představením barokní opery od J. A. Hasse: *La Semele*.

Během setkání měli účastníci možnost vyslechnout řadu příspěvků, v sekcích se diskutovalo o mnoha aktuálních tématech, jako je například výuka a společenská funkce dějepisu, emigrace a exil, paměťová studia, dějiny umění i sportu. Opomenuta nebyla ani historická geografie, kterou formou jednoho panelu po téměř celé čtvrteční dopoledne představovali zejména zástupci Výzkumného centra historické geografie (společný projekt Historického ústavu AV ČR a Přírodovědecké fakulty UK).

11. sjezd českých historiků a historiček dokázal, že současné historické bádání je pluralitní, a že v něm neexistují pouze „mainstreamová“ témata. Nasvědčoval tomu enormní zájem účastníků jak z řad odborných pracovišť – univerzit a vysokých škol, Akademie věd ČR, muzeí, archivů, Národního památkového ústavu i odborníků příbuzných oborů právních či pedagogických, tak i laické veřejnosti. Závěrem lze říci, že tento sjezd otevřel brány pro širokou mezioborovou spolupráci a svým moderním pojetím jistě přispěl k rozvoji české vědy jako celku.

Jakub Jelen, Martina Tůmová

Aktivity geografů v International Consortium on Landslides (ICL)

Na činnosti ICL (International Consortium on Landslides) se zástupci z Česka aktivně podílejí již od samého počátku, a to od roku 2002, kdy bylo v Kjótu ICL založeno.

Vlastního ustanovení ICL se před 15 lety účastnil prof. V. Vilímek a od té doby se podařilo naše aktivity rozšířit a postupně zapojit i více zástupců z Česka. Členské organizace jsou v současné době ze 33 států světa (napříč všemi světadíly, kromě Austrálie) a práce se účastní odborníci zabývající se svahovými deformacemi z různých úhlů pohledu. Je potřeba říci, že převažuje inženýrský směr, a proto pozice geomorfologů je o to důležitější.

Třemi nejvýznamnějšími produkty/aktivitami ICL na mezinárodní scéně je založení a editace časopisu Landslides, pořádání World Landslide Forum (WLF) a vytvoření sítě center excellence (World Centre of Excellence on Landslide Disaster Reduction). Je potěšující, že kromě katedry fyzické geografie a geoekologie (PřF UK) začal intenzivně spolupracovat i Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR. Editace knihy *Advancing Culture of Living with Landslides* (Mikoš, Vilímek, Yin, Sassa, eds. 2017) se účastnil též prof. T. Pánek z Ostravské univerzity a v jednání o spolupráci je další pracoviště z Česka. Tímto tedy narůstá podíl Česka na mezinárodních aktivitách v rámci ICL.

Časopis Landslides, který jsme založili v roce 2004 a kde jsou naši zástupci členy redakční rady, dosáhl již na IF 3,657 a po několik let je časopis v prvním kvartilu databáze WoS (mezi inženýrsko-geologickými časopisy je na první pozici). Do časopisu pravidelně přispívají naši geomorfologové (případně inženýrství geologové) a hojně participujeme též na editační i recenzní práci.

World Landslide Forum je mezinárodní konference, které se koná každé tři roky (Tokio 2008, Řím 2011, Peking 2014, Lublaň 2017 a Kjóto 2020). O pořádání v roce 2023 usiluje Praha v konkurenci s Los Angeles. U příležitosti pořádání WLF začaly postupně vycházet knihy v nakladatelství Springer orientované na tematiku konferencí. V roce 2017 již bylo např. publikováno pět knih, přičemž u jedné z nich byl mezi hlavními editory V. Vilímek a sekčními editory J. Klimeš a T. Pánek.

Nedílnou součástí života komunity ICL jsou tzv. centra excelence přidělovaná vždy na tříleté období těm institucím či konsorciím, jež pracují v tematické sesuvě na mezinárodní úrovni a projdou příslušnou evaluací, kterou zajišťuje UNESCO ve spolupráci s International Strategy for Disaster Reduction. Je potěšující, že toto centrum nám bylo opakovaně přiděleno, a to současné (období 2017–2020) je pro spolupráci mezi Univerzitou Karlovou (PřF) a Akademií věd ČR (ÚSMH). V rámci tohoto centra probíhá řada dalších dosud nezmíněných aktivit – např. editování monotematických čísel časopisu Landslides či spolupráce mezi různými centry excelence ve světě. Aktivně se podílíme rovněž na realizaci projektů ICL/IPL, které sice neposkytují finanční obnosy na řešení, ale jsou určitou odbornou garancí nad řešenými tématy.

Do budoucna plánujeme rozšíření aktivit jak v rámci Česka (zapojení dalších odborných pracovníků), tak i na mezinárodním poli. Zde jmenujme např. intenzivnější spolupráci mezi centry excelence s konkrétními výstupy publikačními a editačními, podávání společných projektů a uzavírání oficiálních smluv o spolupráci.

Poděkování: Činnost v ICL byla podporována z projektu MŠMT s identifikačním kódem LG 15007.

Použitá literatura:

MIKOŠ, M., VILÍMEK, V., YIN, Y., SASSA, K., eds. (2017): Advancing Culture of Living with Landslides. Springer, Cham.

Vít Vilímek

Dny geografie 2017 pokračovaly v úspěšném trendu minulých let

Ve druhé polovině listopadu až do prvních dnů prosince se konaly již počtvrté jako celostátní akce Dny geografie (viz www.dnygeografie.cz). Zapojila se do nich opět všechna univerzitní města s výukou geografie jako Praha, Brno, Ostrava, Ústí nad Labem, Plzeň, České Budějovice a Olomouc, ale i menší akademická centra jako např. Uherské Hradiště, kde se do akce opět zapojila jedna z fakult Zlínské Univerzity Tomáše Bati a neakademická města Žďár nad Sázavou, kde se zapojilo místní gymnázium, a Úpice v okrese Trutnov, kde organizátorem tří akcí byla Základní škola Úpice-Lány. Díky umístění 18. výroční konference Polární sekce České geografické společnosti do Nové Vsi nad Nisou a jejímu zařazení do programu Dnů geografie, se na mapě lokalit této akce objevila i tato obec. Dohromady se v celé republice konalo 88 akcí – nejvíc v Praze (35), v Ústí nad Labem a v Olomouci (po 10) a v Ostravě (9).

Vzhledem k tomu, že počet účastníků nebyl většinou evidován, nelze určit jejich celkový počet. Pravděpodobně se pohyboval opět v řádu několika tisíc. Pražský rezervační systém, který se osvědčil již loni, napočítal letos více než 1 000 účastníků

Oficiální logo Dnů geografie

přednášek, což je číslo podobné loňskému, ale oproti minulým rokům narostl zejména podíl individuálních návštěvníků. To je potěšitelné, protože pro individuální zájemce se tato akce koná především.

Dny geografie vzbudily opět i zájem médií, samozřejmě především v Praze. Organizátoři pražských akcí – zejména Martin Hanus – několikrát vystoupili ve vysílání České televize, Praha TV i Českého rozhlasu, kde měli možnost pohovořit nejenom o akci samotné, tak také obecněji o významu geografie jako vědního oboru či postavení a výuce geografie/zeměpisu na českých školách. Program Dnů geografie se také podařilo umístit na portál www.kudyznudy.cz.

Program loňských Dnů geografie byl opět velmi rozmanitý. Konaly se tradiční popularizující přednášky, které tematicky navazovaly na nejpálčivější problémy dnešního světa – např. o klimatické změně, o katalánských snahách o nezávislost, o migracích apod. Dále probíhaly soutěže, výstavy, návštěvy mapových sbírek. Některé akce měly ryze praktický charakter, jako např. již zmíněná výroční konference polárních geografů nebo setkání s absolventy oboru geografie, které se konalo v Plzni. Další setkání propagovala např. účast na mezinárodním výměnném programu studentů Erasmus. Zajímavou exkurzi „Po stopách proměn Prahy ve stínu politických konfliktů“ připravili pražští geografové. Stejně jako v minulých letech se Dny geografie často spojily s Dny GIS (Brno, Ostrava, Ústí nad Labem). Akce s GISy a využitím internetových map byly zvláště mezi mladými návštěvníky tím největším tahákem a nepochybně naznačují, kde leží budoucnost geografie.

Rozsah Dnů geografie 2017 byl srovnatelný s předchozími ročníky. To je jistě pozitivní zjištění. Všem organizátorům za jejich úsilí a podíl na úspěchu akce patří vřelý dík. Potěšitelné je, že se na Dnech geografie opět podílela i menší města a školy neakademického typu. Některá dokonce opakovaně. V příštích letech bude nutno jejich iniciativu ještě lépe podchytit a snažit se, aby jejich podíl dále rostl a aby se propagace geografie stala pravidelnou součástí jejich života. Jedině tak tato akce splní svůj účel: šířit povědomí o našem oboru u české veřejnosti.

Tadeusz Siwek

GISday 2017

Tradiční mezinárodní osvětová akce v oblasti geografických informačních systémů (GIS) s názvem GISday (česky též Dny GIS) připadla v roce 2017 na 15. listopad, nicméně rozmanité aktivity probíhaly v průběhu celého měsíce listopadu, někde již dokonce od října. Přibližně ve stejnou dobu tradičně probíhají po celém

Česku i tzv. Dny geografie (v roce 2017 připadly na období 13.–26. listopadu), a proto je velmi obtížné důsledně oddělit akce pořádané v rámci GISday a akce podobného obsahu v rámci Dnů geografie – na některých místech v Česku je dokonce GISday jedním bodem na programu.

GISday

Oficiální logo GISday

To lze vysvětlit jednoduše, podle kolegů z Liberce jsou Dny GIS na prvním místě popularizací geografie a geografických kompetencí. GIS (geoinformatika) jsou vynikajícím prostředkem, nikoliv však cílem. Dny GIS by bez geografie byly bez podstatného obsahu.

Koordinátorem celosvětové akce je společnost Esri, v České republice pak Arcdata Praha. Akce ale pro svou realizaci v podstatě koordinátora nepotřebují, není nutná ani jejich registrace.

Podle dostupných informací se v roce 2017 zapojilo do GISday okolo 20 měst a obcí a na tři desítky různých institucí. Mezi nimi byly nejen střední a vysoké školy (přírodovědného, technického nebo pedagogického zaměření), ale také krajské a městské úřady, hasičské záchranné sbory a firmy využívající technologie GIS. Akce byly připraveny nejen pro žáky základních a středních škol, studenty vysokých škol a úředníky, ale také pro širokou odbornou i laickou veřejnost.

Zejména pro středoškolské studenty vyšších ročníků, kteří se zajímají o informatiku nebo zeměpis (geografii) a kteří se teprve budou rozhodovat, jakým směrem se budou ubírat jejich kroky po střední škole, byly akce pořádané v souvislosti s GISday jistě přínosné. O tom, že je geoinformatika opravdu dynamickým oborem na vzestupu, svědčí také skutečnost, že se dá uplatnit v mnoha oborech – ochrana přírody, doprava, armáda, infrastruktura, záchranný systém, vývojářské práce GIS a jiné.

Každá zapojená instituce pojala GISday trochu jiným způsobem. Od nepochybně potřebného zasvěcení do teorie a základních pojmů, přes zprostředkování osobní zkušenosti s uplatněním oboru v praxi veřejnoprávních i komerčních subjektů, po praktickou možnost vyzkoušet si tvorbu map (např. v prostředí ArcMap) a orientovat se v nich nejen na papíře či obrazovce monitoru, ale rovněž v terénu. V některých městech se vystoupení týkala využití 3D dat v praxi (například v podobě 3D modelů objektů), jinde mapových aplikací, využití dat z mobilních telefonů nebo třeba datové žurnalistiky.

Výše uvedené pouze potvrzuje, že spolupráce veřejné správy, komerční a akademické sféry je v této oblasti potřebná a žádaná a že GISday mají svůj smysl nejen v zahraničí, ale i v Česku. Zajímavé informace o místech pořádání akce lze vyčíst z mapy registrovaných událostí na webu www.gisday.com.

Zdroje dat:

www.arcdata.cz/zpravy-a-akce/akce/den-gis/organizatori-dne-gis-2017 (20. 2. 2018)

www.dnygeografie.cz/seznam-akci (20. 2. 2018)

Hana Bednářová, Jiří Šmída

„Geografická“ stáž na University of Pittsburgh

V zimním semestru jsem měl možnost díky *Ruth Crawford Mitchell Fellowship For Czech/Slovak Scholars* strávit čtyři měsíce na Univerzitě v Pittsburghu, která patří mezi nejstarší univerzity ve Spojených státech a dlouhodobě také mezi stovku nejlépe hodnocených univerzit světa. Dříve než se ale dostanu k popisu mého pobytu, bych rád objasnil ty uvozovky v názvu příspěvku.

Geografie na amerických univerzitách upadá, přestože na začátku 20. století mělo velké množství amerických univerzit aktivní a rozrůstající se katedry geografie, tak především po druhé světové válce začalo docházet k jejich úpadku. Pomyšlým hřebíčkem do rakve americké akademické geografie bylo uzavření katedry geografie na Harvardu v roce 1948, které následovalo po prohlášení harvardského rektora, že „*geography is not a university subject*“. Na tento krok reagovaly ostatní univerzity z prestižní tzv. *Ivy League*, tedy sdružení osmi elitních soukromých univerzit na východním pobřeží USA (Pittsburgh není součástí této skupiny). Své geografické katedry postupně zavíraly univerzity Yale, Pennsylvania, Columbia a další. Pittsburská univerzita, přestože nepatří do skupiny nejlepších amerických univerzit, následovala trend a v 60. letech minulého století také zrušila katedru geografie. V posledních letech, především s nástupem GIS a digitální kartografie, se sice situace mění (například na již zmíněném Harvardu existuje od roku 2007 centrum pro krizové mapování), geografie však stále nemá v USA takové postavení jako například ve Velké Británii.

Já jsem byl na výzkumné stáži v *Urban Studies Program*, který je v Pittsburghu oficiálně pod katedrou historie, ale je propojený i s katedrou sociologie či *Graduate School of Public and International Affairs*. Tato částečná roztržičnost však nebrání místním akademikům realizovat zajímavý geografický výzkum především v oblasti socioekonomické geografie. Během svého pobytu jsem spolupracoval především s M. Glassem, původem novozélandským geografem, který se zaměřuje na geografii měst a kritické hodnocení živelného rozvoje měst. Naším cílem bylo studium procesu gentrifikace v jedné z Pittsburských čtvrtí – Lawrenceville.

Pittsburgh si prošel relativně bouřlivým vývojem s obdobím velkého růstu v 19. století, kdy se cca za 110 let zvedla populace z 1 565 (1800) na 533 905 (1910), ale také obdobím pádů spojených s krachem ocelářského průmyslu v druhé polovině 20. století, kdy počet obyvatel klesnul z 676 806 (1950) na 303 625 (2016). Podobným vývojem si prošlo i Lawrenceville, což byla původně nezávislá vesnice, ale v roce 1834 byla začleněna do Pittsburghu. Historicky se jednalo o industriální čtvrt, která se po kolapsu ocelářského průmyslu změnila ve čtvrt známou kvůli drogám a prostituci, avšak s příchodem institutu robotiky Carnegie Mellon Univerzity v roce 1996, dětské nemocnice Pittsburské univerzity v roce 2009 a výzkumného centra UBER pro samořiditelná auta v roce 2016, se z původně dělnické čtvrti stala oblast plná akademiků, hipsterů a mladých rodin bez dětí. Všechny tyto

jevy měly za následek gentrifikaci oblasti, tedy změnu skladby obyvatelstva, především v důsledku zvyšování nákladů na bydlení a život v Lawrenceville obecně.

V rámci našeho výzkumu jsme analyzovali percepční mapy Lawrenceville různých skupin obyvatelstva, které jsme rozdělili na základě jejich příjmu, vzdělání a toho, jak dlouho ve čtvrti bydlí. Díky více než 400 dotazníkům jsme byli schopni lokalizovat oblasti, které vidí různé skupiny obyvatelstva stejně a naopak, které lokality jsou vnímány rozlišně a proč.

Jiří Pánek

Studium geografie a geografický výzkum na Přírodovědecko-matematické fakultě Záhřebské univerzity

Záhřebská univerzita (Sveučilište u Zagrebu) je patrně nejstarší vysokou školou v Chorvatsku. O její založení se postarali především jezuité, kteří přiměli krále Leopolda I. k vydání buly, kterou dne 23. září 1669 zřídil vysoké učení v Záhřebu s právem vyučovat filozofii, právo a teologii. Charakter plnoprávné univerzity škola získala dekretem císaře Františka Josefa I. z 5. ledna 1874 o formálním založení univerzity. Samostatná Přírodovědecko-matematická fakulta (viz obr.) byla zřízena teprve příkazem vlády Lidové republiky Chorvatsko v roce 1946. V současnosti má tato fakulta 7 oborů, na kterých pracuje 29 kateder, dvě výpočetní střediska, seismologická služba, patří k ní mareografická stanice a dvě meteorologické stanice, geomagnetická observatoř, dva registrované herbáře a botanická zahrada. Nyní na fakultě studuje kolem 5 000 studentů.

Obor geografie se člení do tří kateder: katedra fyzické geografie, katedra sociální geografie a katedra regionální geografie a metodiky. Do oboru patří Ústřední geografická knihovna a Kartograficko-technická laboratoř. Na oboru pracuje celkem kolem 40 zaměstnanců, z toho 21 učitelů, 5 lektorů (s PhD) a 3 asistenti. Výuky se účastní kolem 450 studentů. Studium a výzkum pokrývá všechny geografické obory, přičemž větší pozornost je věnována dopadům klimatické změny, pohraničí, krasu, venkovu, demografii, změnám životního prostředí a kulturní krajiny, rozvojovým zdrojům, městským systémům, turistickému potenciálu a geografickému vzdělávání. Obor geografie vydává vlastní vědecký časopis „Acta Geographica Croatica“ a společně s Chorvatskou geografickou společností publikuje „Hrvatski geografski glasnik“ a „Geografski horizont“.

Výuka geografie probíhá v podobě bakalářského, magisterského a doktorského studia. Předdiplomové a diplomové studium je realizováno v souladu s „boloňským systémem“ v rozpětí 3+2 studijních let. Bakalářské studium odborné geografie trvá tři roky. První rok je společný pro všechny studenty, co se týče obsahu studia a výběru předmětů. Od druhého ročníku začíná specializace podle odborného

zájmu. Navazující magisterské studium v trvání dvou let probíhá v řadě specializací: fyzická geografie a geoekologie, prostorové plánování a regionální rozvoj, rekreace a turismus, geografické informační systémy. Podobně jsou organizována environmentální odborná studia společně s biologickým a geologickým oborem s magisterskou specializací podle preferovaného oboru. Učitelské studium geografie probíhá v bakalářské i magisterské části společně s dějepisem. Bakalářská práce musí mít minimálně 25 stran textu a bakalářská státní zkouška zahrnuje obhajobu práce v délce 20 minut. Celková délka státní zkoušky je maximálně 60 minut. Úspěšní studenti mají právo postupu na magisterské studium při splnění podmínky dobrého studijního průměru. Přijímá se maximálně 20 studentů na každý směr odborného studia (celkem tedy 80), na učitelské studium je směrné číslo 25. U diplomových prací je minimální délka práce stanovena na 50 stran a časový rozpis státní zkoušky je podobný jako u bakalářské. Na doktorandské studium se přijímá maximálně pět studentů. Studijní program je modulární a skládá se z pěti modulů (environmentální studia; kulturní krajina a prostorová identita; udržitelný rozvoj a územní plánování; městská a venkovská studia a populační studia), které jsou založeny na hlavních aktivních oblastech výzkumu geografie nejen na univerzitě, ale i v celém Chorvatsku. Dalšími možnostmi studia jsou celoživotní studium (tři roky, s možností prodloužení na pět let) a studium na částečný úvazek (trvá pět let s možností prodloužení na sedm let).

Vědecko-výzkumná činnost probíhá na všech třech katedrách a zabývá se aktuálními tématy geografie s aplikací na chorvatské území. Ve své výzkumné práci používají geografové nové technologie a nástroje, jako jsou geografické informační systémy, analýzy satelitních snímků zemského povrchu a různých prostorových modelů. Tato činnost zahrnuje výzkumné projekty financované vnitrostátními nebo mezinárodními finančními institucemi. Katedra sociální geografie se může „pochlubit“ výzkumem v krasové oblasti (např. projekty *Chorvatské venkovské oblasti* nebo *Geografické hodnocení územních zdrojů ve venkovských a krasových oblastech Chorvatska*). První projekt byl zaměřen na vytvoření souboru alternativních budoucích scénářů pro chorvatské venkovské oblasti v roce 2030 s cílem podporovat veřejnou diskuzi o rozvoji venkova. Druhý z projektů byl financovaný Ministerstvem vědy, školství a sportu. V oblasti přeshraničního výzkumu je věnována pozornost čtyřem tématům – základní přírodní rysy pohraničních regionů, historicko-geografický vývoj, současné politické a geografické charakteristiky a sociálně-ekonomické rysy jako důsledek bývalého vývoje. Výzkum na katedře fyzické geografie probíhá skrze vědecké projekty financované Ministerstvem vědy, školství a sportu. Např. projekt *Geomorfologický a geoekologický výzkum krasové oblasti v Chorvatsku* zkoumá dopad geologické struktury na vznik a vývoj krasových reliéfních forem. Z dalších projektů katedry lze zmínit např. *Geomorfologické mapování Chorvatska*, kdy byly vytvářeny geomorfologické mapy Chorvatska v měřítku 1 : 100 000. Na katedře regionální geografie a metodiky byly

Geografická pracoviště Záhřebské univerzity jsou soustředěna do monumentální budovy v Donji gradu – parkové čtvrti Záhřebu s významnými státními budovami z přelomu 19. a 20. století.

Foto: J. Kolejka.

realizovány výzkumy v oblasti městského plánování, environmentálních změn kulturní krajiny, cestovního ruchu, dopravy a globalizace.

Výsledky těchto vědeckých aktivit jsou publikovány v různých mezinárodních časopisech. Geografové též spolupracují s řadou různých institucí, jako je Národní statistický úřad, Ministerstvo zemědělství a Ministerstvo výstavby a územního plánování.

Další podrobnosti lze najít na stránkách záhřebských univerzitních geografů www.pmf.unizg.hr/geog/en.

Jaromír Kolejka, Libor Lněnička

Geografie na Povolžské státní sociálně pedagogické univerzitě v Samaře

Tato jediná z cca 15 univerzit v Samaře vychovává geography, vesměs v učitelském směru. Rozsahem nevelká univerzita se 7 000 studenty je však nejstarší univerzitou ve městě, které má v současnosti kolem 1 170 000 obyvatel a ekonomickou spádovou oblast zahrnující nejen Samarskou oblast se 3,5 milióny obyvatel, ale

i podstatné části sousedních správních jednotek evropského Ruska. Škola byla založena oficiálně 16. října 1911, kdy v Samaře byl slavnostně otevřen ústav pro vzdělávání učitelů. Geografie zde byla vyučována od jejího samého počátku. Záměrem školy byla výchova učitelů (původní název Povolžská akademie) a v podstatě vznikla v souladu s představou tehdejších carských politicko-ekonomických kruhů o potřebě zřízení vysoké školy v každém regionu země, resp. v gubernském hlavním městě. V roce 1918 byla učitelská akademie povýšena na univerzitu a geografie zůstala na Pedagogické fakultě. Ta byla rok nato přebudována na Ústav národního vzdělávání a v roce 1929 na Středněvolžský pedagogický institut. Na samostatné postavení si však geografie na univerzitě musela dlouhé roky počkat. Teprve v roce 1932 je při Pedagogickém institutu otevřeno přírodovědně-geografické oddělení (později přírodovědecká fakulta). V něm v roce 1936 vzniká katedra geologie a geografie. Za druhé světové války došlo k výraznému posílení stavu učitelů o pracovníky evakuovaných univerzit v Kyjevě, Oděse, Charkově a Moskvě. Přes mohutný rozvoj byla fakulta i katedra v roce 1952 rozpuštěna. Geografie byla vyučována jako jeden z předmětů na fyzikálně-chemické fakultě především pro budoucí agronomy. Teprve v roce 1992 je obnovena už samostatná katedra geografie a jejího vzdělávání. V roce 2001 celá fakulta získává název Přírodovědně-geografická, který jí zůstal dodnes. Na ní funguje katedra geografie a metodiky jejího vzdělávání. Peripetie však nekončí a v roce 2013 je sloučena s katedrou chemie do společné katedry geografie a chemie a metodiky jejich vzdělávání. V prosinci 2015 byla univerzita přejmenována na současný název Samarská státní sociálně-pedagogická univerzita v Samaře.

V současné době učitelskou specializaci geografie zde studuje kolem 300 studentů, o které pečuje osmičlenný pedagogický sbor. Učitelské studium geografie je jednooborové. Absolventi v drtivé většině odcházejí do škol. Studium zahrnuje základní geografické disciplíny, didaktiku geografie, pedagogické a didaktické předměty. Studium je rozloženo do čtyřletého bakalářského (bakalavriát) a navazujícího dvouletého magisterského (magistratura), byť stále ještě doznívá původní nedělené pětileté učitelské studium. Státní zkoušky zahrnují ústní část a veřejnou obhajobu magisterské, resp. diplomové práce. Státnice se konají společně pro studenty denního i dálkového studia. Komise je zpravidla minimálně pětičlenná, přičemž předseda zkušební komise přichází z jiné školy. V publiku v podstatě povinně zasedají školitelé obhajovaných prací. Ti mohou svými povinnými proslovy průběh obhajoby výrazně ovlivnit.

Samara a okolí města je téměř ideální geografickou laboratoří sloužící prakticky všem geografickým disciplínám. Ačkoliv Samara již leží ve stepním pásmu Východoevropské roviny, zonální charakter přírody výrazně narušují vysoko vyzvednuté kry karbonských vápenců severně a severozápadně od města. Oblouk Volhy (Samarskaja luka) v rozsahu přes 180° kolem hor Žiguli odděluje toto vyšší pásmo (max. 382 m n. m., přičemž hladina Volhy je ve výšce 12 m n. m.) od nižších

východněji ležících Sokolích hor. Průlomové údolí Volhy má místy až kaňonovitý charakter a v jeho zúženém horním úseku byla založena 4 km dlouhá a 45 m vysoká hráz Kujbyševské přehrady s největší umělou vodní plochou v Evropě o 6 450 km². Obě pohorí vystupují z okolní rovinaté či mírně zvlněné stepní krajiny (dnes prakticky zcela zemědělsky využívané, vyjma sítí strží, ovragů a balek) a poutají na sebe vyšší srážkové úhrny a jsou, bez ohledu na dřívější intenzivní těžbu dřeva, silně zalesněny dominantními přírodě blízkými dubo-javoro-líповými porosty. Karbonské vápence jsou stále intenzivně povrchově těženy ve zdaleka viditelných stěnových lomech. Podpovrchová těžba masivních lavicových vápenců pro stavební a dekorativní účely již skončila.

Na své si přijdou i sociální i ekonomičtí geografové. Samotné město vyrostlo na miliónovou metropoli zejména díky přesunu množství průmyslových objektů a kulturních institucí z fašisty ohrožených západních částí SSSR a díky statutu „náhradního hlavního města Svazu“ pro případ dobytí Moskvy wehrmachtem (za 2. světové války ve městě působilo 23 zahraničních ambasad, včetně československé). Dodnes zde funguje moderní letecký a raketový průmysl. Dobře je udržováno staré město s architekturou 19. a počátku 20. století. Panoramát rozlehlého města s nízkopodlažní starou zástavbou a několika generacemi gigantických a často docela nevzhledných cihlových a panelových sídlišť nyní zpestřují skupiny

Sídlo Přírodovědně-geografické fakulty Samarské státní sociálně pedagogické univerzity.
Foto: J. Kolečka.

mrakodrapů, až na výjimky sloužících obytným účelům. Mohutně roste sakrální výstavba. Za posledních 20 let vyrostlo na 30 kostelů a klášterů, včetně několika mešit. Pro mistrovství světa ve fotbale FIFA 2018 vyrůstá při vyvýšeném severním okraji města futuristický stadion a radikálně se opravuje dopravní infrastruktura města (metro, tramvaje, trolejbusy, autobusy, lodě). Prudce probíhá suburbanizace v podobě výstavby satelitních developerských městeček se stovkami typizovaných rodinných domků a ohromných nákupních center. Další informace o škole jsou na webové stránce www.pgsga.ru/academy/faculties/natural-geography-faculty.

Jaromír Kolejka, Libor Lněnička